

A HALHATATLANSÁG

Fáradtan tette le kezéből ecsetjét a Mester. Kissé szédülő fejjel állt föl és pár lépést hátrálva, kényelmes karszékbe ült, szemben a kész festményel.

Mütermének tágas ablakai alatt a lagunák sötét vizét nyugtalan szél fodrozta, mely a mélykék tengerről suhant Velence szűk utcáin át. Sűrűn úsztak a gondolák, leomló függönyök alól csilingelő kacagás, halk ének, mandolin-pengés hallatszott. A gondolasok vigyázva markolták evezőjük hosszú nyelét és egykedvűen kiáltották figyelmeztető mondókájukat.

A nap vörös arccal függött az átellenes palota teteje fölött, rubintfénnyel övezte körül a fal ormán álló szentek komor alakját.

Az utolsó sugarak behullottak a műterem nyitott ablakán, bőven ömlöttek a Mester széles hátára és derűs örömmel folytak szét a még nedves kép színeken tomboló alakjain.

A nap utolsó sugaraival hűs légáram tódult a terembe s a Mester borzongva húzta össze magán prémmel díszített sötétkék bársonyköpenyét, melynek szárnyaival még a térdét is eltakarta.

— Jacopo — szóltott halkan —, add ide a sapkám! Fázom.

A terem homályos sarkából karcsú, világosbarna bársonyköpenyes ifjú tűnt elő s áhitatos tisztelettel nyújtotta oda Mesterének a bársonyföveget.

— Mester — szólt remegő hangon —, hűvös van még, a tavaszi nap csalékony: ne csukjam be az ablakot?

— Tedd be, kedves Jacopo, aztán haza mehetsz. Mára elég volt.

A tanítvány behajtotta az ólomkarikás, nagy ablakot. A terem egy árnyalattal homályosabb lett, de a kép gyönyörű színei annál élesebben világitottak.

— Mester! — kiáltott Jacopo megindultan — ne küldjön el! Hadd nézzem ezt az isteni képet. Ilyen színek soha nem kerültek még le festő palettájáról!

A Mesternek jól esett az elragadtatott hang. Bágyadtan állott föl a párnás székről és egy lépéssel közelebb ment művéhez.

Hatalmas ember volt a Mester. Öles természet a bő, prémes köpeny még nagyobbá tette. Tompaorrú, selyemcipőbe bújó lába alatt szinte besüppedt a terem kőköckája.

Ott állt a piros fényben és szemében még izzott a munka tüzeinek utolsó parazsa, sápadt arcán a bőr bizserogva feszült meg a lelkesedés szent borzongásától. Karja kinyúlt és a képre mutatott.

— Jacopo, kedves fiam — mondta rekedtes, mély hangon —, érzem, tudom, hogy remeket alkottam. Olyat, aminőt hármat sem teremt a gyarló ember, ha még olyan nagy művész is.

— Ó, Mesterem — dadogott az ifjú.

— Nézd, nézd, Jacopo, micsoda színek! Hogy' világítanak, beszélnek, hogy' vibrálnak, tombolnak! Micsoda bájos harmónia van ennek a mezítelen nőnek ragyogó teste, ennek a felöltözöttnek szederjes ruhája és az olajbarna lombok között! Ó, én tudtam, lelkem mélyéből éreztem, hogy igazam van, mikor nem az alakok elhelyezésére, hanem a színekre építettem fel egész művészetemet! Nincsen csodásabb, mint a szín, mert azzal mindent ki lehet fejezni. A kék hideg, a sárga meleg; a viola bágyaszt, a zöld felvidít; harsogva kiált a vörös, a gordonka mély hangja szól a barnából. Puha, érdes, síma, kemény tud lenni. Visszariaszt és vonz, lelkesít és felébreszti benned a szerelmes kéjt. A szín a festő igazi nyelve. Nem művész, aki nem tud a festékekkel bánni!...

A Mester arca kigyúlt, hangja zengett, s az ifjú tanítvány ragyogó szemmel bámulta őt.

— Ó, Velence, Velence, a tenger tündöklő drágaköve te, neked köszönöm ezeket a csodás színeket! Micsoda fény, micsoda ragyogás él rajtad és benned! Kék eged, gyöngyházfényű tengered, felülmúlhatatlan palotáid, pompád, gazdagságod, csillogó ékszereid, kápráztató ruháid és végül, végül a te csodaszép asszonyaid! Hiszen mindez csupa szín, tündöklő szín! Kit ne bolondítottál volna meg a te szemkápráztató színeiddel?! A nagy mester, az én nemes barátom, Giorgione is tőled tanulta halhatatlan képeinek teli színeit!

Kissé elhallgatott. Melle zihált, szeme tüzelt. Járkálni kezdett és aztán csendesebb hangon folytatta:

— A nők, Velence csodaszép asszonyai! Ők az én Múzsám! Tőlük tanultam, róluk festettem az én búbájos, csókravágyó, szerelmes asszonyaimat. Mit tud hozzánk képest Firenze, mit tudnak azok a száraz, rideg piktorok! Mi érezünk csak, lelkünk, testünk a kéj, a mámor tüzeiben ég! Ezért olyan pompásak a mi asszonyaink, ezért ragyognak úgy a mi vásznaink! A mi képeinken ég és föld, erdő, mező, a ruha, a ház és az asszony imádandó, mezítelen teste, minden, minden teli, dús, mélytűzű színekben fürdik... Nézd ezt a képet, Jacopo, édes fiam, nézd, micsoda pompa, micsoda ragyogás, csillogás, mintha világhódító útra indulnának a színek!

Az ifjú tanítvány ajkát szinte kéjes sikoltás hagyta el, szemét bezárta, s lehunytt pillái alól kibuggyant a könny. Remegő hangon, jóslatszerűen rebegte:

— Mester, a színek teszik halhatatlanná; Mester, képei túlélik az időt és a korok változásait!

Lelkesedésének legmagasabb fokán a Mester csaknem elsírta magát.

— Fiam, tanítványaim legjobbika te, tudom, érzem én is, hogy képeim halhatatlanná tesznek; hogy ezek a színek el nem engedik homályosulni, el nem hagyják feledni a nevemet soha, soha, soha!... Eredj, jó fiam, haza. Elfáradtam, nemsokára megyek aludni, csak még azt várom, hogy egy kissé lecsillapuljak.

Jacopo vette sapkáját, kezét csókolta mesterének, aki viszont melegen a szívéhez szorította őt.

A műterem nehéz ajtaja bezárult és ott bent mindenre ráborult a csönd.

Halkan inogva, lengve hullott a homály a bútorokra, a kőkockás

padlóra, s lassan elmerült benne minden, csak a mezítelen nő csodaszép teste világított még búbájós elefántcsont-fehérségében.

A Mester fáradtan ült le székébe, izzó fejét hátrahajtotta, s ráültette lelkét a képzelet sasmadarára, amely szállt, szállt, repült vele mindig szédítőbb suhanással előre, előre a távol jövőndöbe...

A műtermet elöntötte a homály sötét vize. Már a meztelen nő teste sem ragyogott többé...

* * *

— Mi ez? — csodálkozott a Mester —, micsoda fölséges terem és benne mennyi kép! És én ezekből egyet sem láttam! Mi történt velem, hol vagyok én? Valami képtárba jutottam?

Bámulva lépett az ablakhoz és gyönyörű várost látott a lábai alatt; fényes palotákat, pezsgő életet.

Atszédelgett a másik terembe, s ott — ó, nagy Isten! — lába a földbe gyökerezett. Az ő képei voltak ott, s a nagy ajtókon emberáradat tódult be és ujjongtak, tomboltak a lelkesedéstől:

— Micsoda színek, minő pompa, minő tűz! — kiáltották; — csaknem négy század mult el, s még ma is ő a legragyogóbb, ő, a halhatatlan mester! Ilyen színeket sem azelőtt, sem azóta senki nem tudott a vászonra varázsolni!

A Mester majd elájult örömeiben; ím, amit sejtett, érzett, tudott, íme valóra vált: övé a halhatatlanság!

De ebben a pillanatban újra csodás dolog történt vele. Elsötétült körülé minden; a házak, emberek mintha behullottak volna valami sűrű, fekete ködbe, míg ő szárnyra kapva, soká, soká kerengett volna a sűrű köd felett...

Egyszerre ismét világosodni kezdett. S ő megint ott találta magát abban a teremben, ahol az imént. De most egyegyedül volt.

Festményei mind ott ragyogtak a falon. A mélyszemű madonnák, a szerelmes, csókravágyó nők, a búbájós, mámorító, mezítelen testek! A dús lombú, napfényben fürdő fák, s a kék tűzben ragyogó égbolt! És a színek, a világító, tündöklő, tomboló színek!

De mintha a levegőben, a csendes, forró teremben valami nyomasztó érzés uralkodott volna. Mintha ő rajta, az ő büszke lelkének örömén, kielégített dicsvágyának mámorító érzésén kívül valami, vagy valaki még ott lapult, ott settenkedett volna; valami kimondhatatlanul aggasztó félelem, valami megérthetetlenül fájdalmas előérzet.

Lassan növekvő távoli zaj üti meg a fülét. Egy-egy tompa dörrenés, zúgás, zavaros lárma...

Remegett a kimagyarázhatatlan félelemtől. Mi ez, irgalmas Isten, mi ez?

Most már az ablak alatt tombolt a zaj. Most már nemcsak zűr-zavaros lárma hatolt a terembe, hanem tisztán hallott minden szót, minden hangosabb kiáltást:

— Kenyeret adjatok nekünk, kenyeret! Le a gazdagokkal, le a henyélőkkel! Ez a palota is a fényűzésnek, az élvezetnek undok tanyája! Ezt is a gazdagok, az uzsorások, a szegénység kifosztói csináltatták, ők gyönyörködnek benne! Törjünk be, tépjük szét a kéjvadászó, drága képeket, hogy ne maradjon belőlük épen még egy tenyérnyi sem! Rajta!

Es ekkor iszonyú és borzalmas dolog történt.

Recsegve, ropogva vágódtak ki a szárnyas ajtók. Vadul égő arccal, vérben forgó szemmel dühöngő emberek rohantak be. Nekiestek a képeknek; bottal, késsel, puszta kézzel hasogatták, verték, szaggatták, tépték a Mester remekműveit, izzó lelke nagy alkotásait, halhatatlansága bizonyítékait.

Rájuk akart rohanni, hogy összegázolja őket, hogy ökle szörnyű csapásaival szétloccsantsa őrült agyvelejüket, hogy puszta kézzel tépje darabokra ez őrzöngő, romboló szörnyeket, de... mozdulni sem tudott.

Megalázott, megkorbácsolt lelkének kimondhatatlan fájdalomában, emberfölötti kínjában felordított:

— Örültek, mit cselekesztek?!

Ordított és erre hirtelen — — felébredt.

Kitépte magát a székéből, rohant a mécseshez, meggyújtotta, s mikor annak reszkető világánál meglátta, hogy remekművei bántatlanul, épen ragyognak a falakon, állványokon, — akkor megállott, remegő kezét feje fölött összekulcsolta és kínosan szakadtak fel széles melléből a szavak:

— Irgalmas Isten, porig aláztad szerencsétlen szolgálodat!

Karja lehullott, feje nehézkesen esett a mellére, s rogyadozó térddel, súlyos léptekkel indult hálószobája felé.

Jókay Lajos.